

מי יבנה את בית המקדש השלישי?

הראשון לציון הרב מרדכי אליהו

שאלה ותשובה

שאלה

ב"ה, י"ג באלול תשנ"ג
לקדם רבנו הגדול
מרון הגאון, ראשון לציון
הרב מרדכי אליהו שליט"א

כתר"ה

קראתי בעיתון "הצופה" שכתר"ה אמר, שבית המקדש השלישי לא ייבנה בידי אדם, אלא ירד מן השמיים. ואחר בקשת הורמנא מכתר"ה, ארשה לעצמי לדון בדבריו, כתלמיד הדן בפני רבו בקרקע.

עד כמה שידיעותי הדלות מגיעות, אני משער שמקור דבריו הוא בדברי רש"י בסוכה מא, א ד"ה "אי נמי", וז"ל: "אבל מקדש העתיד שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמיים, שנאמר 'מקדש אדני כוננו ידוך' " ע"כ. וכן הוא ברש"י לראש השנה ל, א בד"ה "אי נמי", בשינוי הלשון קצת, והובאו דבריו גם בתוספות לסוכה שם בד"ה "אי נמי", וגם בחידושיהם של הרשב"א והריטב"א ובתוספות הרא"ש לסוכה שם.

ויסוד הדברים הוא בסדר אליהו רבה פרק כח שכתוב שם וז"ל: "כביכול אין בית המקדש נבנה בידי אדם אלא בידו בלבד, שנאמר 'מקדש אדני כוננו ידוך' " ע"כ. וכן הוא בפסיקתא רבתי פרק כח וז"ל: "מקדש ראשון, שבנאו בשר ודם, נפל בידי שונא, אבל מקדש אחרון, שהקב"ה בונה אותו, שנאמר: 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שוב לא יחרב" ע"כ.

אלא שמדרשים אלו ניתנים גם לפירוש אחר. שכן זו היא דרך מליצת המקרא שרצון הקדוש ברוך הוא, גם כשהוא פועל דרך מעשי האדם, המקרא מייחסו לה"ת. למשל,

"ידך עשוני ויכוננוני" (תהילים קיט, עג), שבוודאי אדם נולד בדרך גופנית מסויימת, אלא שגם תהליך זה מתקיים רק ברצון הבורא ית"ש. ומה שנאמר לעיל בפסיקתא רבתי על בית ראשון שנבנה על ידי בשר ודם, הכוונה שהרצון האלוהי לא היה אז שלם. ורמז לדבר ממה שהקדים סדר אליהו רבה, וכתב בתחילה "כביכול".

וכן מצינו שבכתובות ה, א אומרת הגמרא וז"ל: "הכי קאמר: מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד? הרקיע". פירש שם רש"י בד"ה "הכי קאמר" וז"ל: "האי 'ומעשה ידיו' במעשה הצדיקים כתיב, שקרויין מעשה שלהן מעשה ידי הקב"ה" ע"כ.

אבל לגבי דברי רש"י הנ"ל במסכת סוכה, ודאי שאין לפרשם כלשון מליצית בלבד. כי אם דבריו על מקדש שיבוא משמיים היו רק דרך פיוט ומליצה, ואילו למעשה יבנה על ידי בני אדם, אם כן במה תירץ רש"י את קושייתו ממסכת שבועות שאין בית המקדש נבנה בלילה או ביום טוב.

לעומת דעת רש"י פוסק הרמב"ם בהל' מלכים פ"א ה"א וז"ל: "ובונה [המלך המשיח] המקדש" ע"כ. ועוד כתב שם בה"ד וז"ל: "ובונה המקדש במקומו" ע"כ. ובהל' בית הבחירה פ"א ה"ד כתב וז"ל: "וכן בנין העתיד להבנות" ע"כ. וגם המב"ט בקרית ספר שלו בהל' מלכים כתב כרמב"ם.

וכן משמע גם מלשון הסמ"ג עשין קסג וז"ל: "בימי עזרא כשבנו המקדש בנהו מעין בנין שלמה וכו' ומעין דברים המפורשים בבנינו של יחזקאל, שנתנבא על בנין העתיד להבנות" ע"כ. ולא כתב: 'העתיד לבוא מן השמים'.

וכן הוא בספר החינוך, מצוות בניין בית הבחירה, מצווה צה, המסיים דבריו באותה מצווה וז"ל: "וזו מן המצוות שאינן מוטלות על היחיד כי אם על הציבור כולן, כשיבנה הבית במהרה בימינו יתקיים מצוות עשה" ע"כ. ורק במעשה בני אדם שייך לומר "שיתקיים מצות עשה".

נראה שרמב"ם פסק כך לשיטתו, כדברי שמואל בסנהדרין צט, א, ש"אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד" (הל' תשובה פ"ט סה"ב), ולא קיבל את דעת רב יוסף שאמר בנידה סא, ב: "מצוות בטלות לעתיד לבוא" ע"כ. לכן כתב רמב"ם בהל' תשובה פ"ט ה"ב וז"ל: "ומפני זה נתאוו כל ישראל, נביאיהם וחכמיהם, לימות המשיח, כדי שינחו ממלכויות שאינן מניחות להם לעסוק בתורה ובמצוות" ע"כ. ומצוות בניין המקדש (ספר המצוות לרמב"ם עשין כ) בכלל זה.

ויסוד נוסף לרמב"ם הוא הירושלמי למגילה פ"א ה"א וז"ל: "לכשיתעוררו הגלויות שהן נתונות בצפון ויבואו ויבנו בית הבחירה שהוא נתון בצפון" ע"כ. אמנם ה"קרבן העדה"

שם בד"ה "שהן נתונות בצפון" פירש וז"ל: "ועל גלות בבל נאמר, שבבל בצפון א"י" ע"כ. אם כן אין כאן ראייה לבית שלישי. אבל דרשה זו נמצאת בשינויים קלים גם בויקרא רבה ט, ו וכן במדבר רבה יג, ב, ושם הנוסח הוא: "והעליתך מירכתי צפון' וכו' - המלך המשיח שנתון בצפון יבא ויבנה בית המקדש הנתון בדרום" ע"כ. והרד"ק בפירושו לויקרא רבה שם כתב שכך הייתה הגרסה גם בירושלמי הנ"ל.

וכאן המקום לשאול, מה טעם ראה רש"י להעדיף מדרשים מסויימים על הירושלמי ומדרשים אחרים. ומדוע לא קיבל את הדעה שהמשיח הוא שיבנה את המקדש. שהרי הלכה היא כשמואל שהיה רבו של רבו של רב יוסף. וכן זה הכלל במבוא התלמוד, המיוחס לר' שמואל הנגיד, ובספר הכללים יד מלאכי, שעד אביי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב, ומהם והלאה הלכה כבתראי ("יד מלאכי" כללי האלף פרק יז).

וכאן, אחר קבלת רשותו של מרן, אנסה לפרש את דברי רש"י שלא תהיה מחלוקת בינו לרמב"ם, שכן אפושי מחלוקת לא מפשינן, כמשתמע מדברי הלחם משנה בהל' ממרים פ"א ה"ה וז"ל: "ומכל מקום קשה לי במה שפירש הרב בעל כ"מ וכו' דמנין לו לרבנו לאפושי במחלוקות" ע"כ.

ואקדים תחילה בכך, שבסוכה שם ובמקבילה שבמנחות סח, א-ב, כשבאה הגמרא לפרש את תקנת רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור היא שואלת: "מאי טעמא?", ועל כך באו שתי תשובות: האחת משום "מהרה יבנה המקדש" וכו', והשנייה היא תשובת רב נחמן בר יצחק, שרבן יוחנן בן זכאי סבר שמדאורייתא כשאין מקדש יום הנף כולו אסור. והנה לפי מה שכתב רש"י שם בסוכה בד"ה "ושיהא יום הנף", גם לפי הלשון הראשונה, שהטעם משום ד"מהרה יבנה המקדש" וכו', כשאין מקדש איסור חדש הוא מדאורייתא, מהפסוק "עד עצם היום הזה". אלא שהלשון הראשונה סוברת שעד ולא עד בכלל, ולכן האיסור הוא רק עד שיאיר המזרח של יום ט"ז בניסן, ואילו רב נחמן בר יצחק סובר שעד ועד בכלל, ולכן כל יום הנף אסור מדאורייתא וכדר' יהודה.

והנה כלל נקוט בדברי רש"י, כשיש שתי לשונות החלוקות באיסור דאורייתא הלכה כלשון המחמירה. וכן כתבו התוספות בשבת מב, ב ד"ה "והיינו דרב נחמן", בשמו של רש"י. ובענייננו ההלכה היא כרב נחמן בר יצחק.

אלא שרש"י כפרשן רואה עצמו נזקק גם לפרש את הלשון הראשונה, שאינה להלכה. ולכן כשנתקל בקושייה שאין מקדש נבנה בלילה וביו"ט, הוא מתרץ את הקושייה אליבא דאותה לשון, אף על פי שגם לפי רש"י אין הלכה כמותה. אבל לפי רב נחמן בר יצחק

שהלכה כמותו, אין מקום לא לקושייה ולא לתירוץ שבית המקדש יבוא מוכן מן השמיים. ולגופה של מצוות בניית המקדש דעתו של רש"י כרמב"ם.

ואם כי לא מצאתי עדיין בספרי הפסק של רש"י, כספר הפרדס, האורה, סידור רש"י ומחזור ויטרי, שפסק כרב נחמן בר יצחק. אך הכרח הוא לומר כך, על פי דברי רש"י המובאים בשמו בתוספות בשבת הנ"ל.

וראייה לכך מצאתי בדעת הרא"ש. שהנה כתבתי לעיל שבתוספות הרא"ש לסוכה שם כתב הרא"ש כדברי רש"י שבית המקדש יבוא משמיים, אבל ברא"ש לסוף מסכת פסחים וז"ל: "ואסור לן למיכל חדש עד אורתא דשיבסר בניסן נגהי תמניסר וכו' ואמר רבינא וכו' סבר לה כר' יהודה דאמר והלא מן התורה הוא אסור וכו' וסבר עד ועד בכלל" ע"כ. הרי שגם הרא"ש בתוספותיו כשהוא מפרש את הלשון הראשונה הוא מפרשה כרש"י שבית המקדש יבוא מן השמיים. אבל בחיבורו על מסכת פסחים, שהוא כולו ספר פסקים, הוא פוסק כרב נחמן בר יצחק, מפני שרבינא, שהוא סוף הוראה כדברי רב שרירא גאון באיגרתו (ח"ג פ"ד), והלכה כמותו, סובר כרב נחמן בר יצחק.

שטחתי דבריי לפני כתר"ה שליט"א, ואשמח מאוד אם יתקבלו על דעתו הרמה.

אסיים דבריי בברכה חמה לשנה טובה וכוח"ט לכתר"ה, לבני משפחתו ולכל ישראל, להרמת קרן התורה בב"א. ונזכה כולנו לראות מהרה בביאת גואל צדק ובבניין הבית השלישי.

תזכו לשנים רבות נעימות וטובות
אברהם רון.

תשובה

כ"ז תשרי תדש"ן
לכבוד איש רב הפעלים לתורה ולתעודה,
מגדולי המחנכים בדור,
ר' אברהם רון ה"ו.

השלום והברכה,

קיבלתי את מכתבך מיום י"ג באלול התשנ"ג, קראתי בו בעיון, ועתה התפנית להשיב.

ראשית עלי לציין את דבריך הנאים והיפים ואת היקף תוכנם. נכון, אמת ויציב שאמרתי שבית המקדש השלישי ירד בנוי ומשוכלל משמיים, כדברי רש"י והתוספות בר"ה דף ל, א, ובסוכה מא, א, וכן בשבועות טו, ב תוספות ד"ה "אין בנין בית המקדש בלילה וכו'".

ומה שהכריח את רש"י - וכן הסכימו עמו התוספות - לפרש כן, מפני שכך משמע ממהלך הגמרא, שרבן יוחנן בן זכאי חשש שמא יבנה בית המקדש ויאמרו "אשתקד" וכו' (ומבאר הגמרא שהיינו דווקא אם יבנה בט"ו בניסן או בלילה, ואילו בסוגייה בשבועות משמע שאין בניינו ביום טוב או בלילה). גם אם נפסוק כחולקים ונאמר שפשט הפסוק לא כדברי רש"י על המשנה יהיה קשה, כי רש"י על המשנה פירש שבזמן שבית המקדש קיים - "עד הביאכם" (ויקרא כג, יד), ומשחרב בית המקדש מותר מן התורה משהאיר המזרח. ולמעשה רש"י הסתמך על מסכת מנחות סח, א, ששם מפרשת הגמרא כך את הפסוקים, ולא שאסור לאכול כל יום ט"ז בחורבן הבית.

וכן מלשון המשנה "התקין ר' יוחנן" משמע שהתקנה שלו היא תקנה ממש. ואף על פי שהגמרא בתירוץ השני הסבירה אליבא דרב נחמן בר יצחק לא כך (הגמרא מקשה "והא התקין קאמר", היינו תקנה של רבן יוחנן בן זכאי ולא שאסור מהתורה, והגמרא מתרצת "מאי התקין - דרש והתקין". היינו שלדעתו "עד עצם היום הזה" הכוונה עד סוף היום ולא משהאיר המזרח ו"עד - עד בכלל"; וכל מה שעשה רבן יוחנן בן זכאי הוא לא תקנה ממש, כמו שהתקין שייטלו לולב כל שבעה בכל העולם אף על פי שמהתורה אין חיוב רק ביום הראשון, שכן הוא לא הוסיף דין או תקנה אלא אמר להם שהוא סובר כסברת ר' יהודה (עיין רש"י, שהיה מתלמידי תלמידיו) שיום הנף כולו אסור מהתורה, ובכך חיזק את ההלכה ולא תיקן תקנה חדשה), כנראה שלרש"י ולתוספות הוקשה על שיטה זו, כי כל התקנות של רבן יוחנן בן זכאי היו תקנות חדשות, לא מהתורה, ומדוע עניין "יום הנף כולו אסור" יהא יוצא דופן - לא תקנה אלא חיזוק?

נכון הוא שלפי פשט הרמב"ם פ"א מהלכות מלכים ה"א וה"ד משמע שמלך המשיח יבנה את בית המקדש השלישי, ולאורו הלך ה"מנחת חינוך", וכן מפרשים אחרים שהזכרת. עם כל זה ייתכן שאם נדקדק בדברי הרמב"ם פ"ב ה"ב, יתברר שהוא השאיר את כל עניין סדרי ביאת המשיח וכן הוויות הדברים ודקדוקם עד שיבוא המשיח, שרק אז נדע בדיוק כיצד יסודרו הדברים; וכן תירץ הרדב"ז שם בה"א את קושיית הראב"ד, שכל הפסוקים "בימי המשיח ינדע למה הם רומזים". ואפשר לכלול בזה גם את תפקידי המשיח הכוללים בניין בית המקדש. ועיין לפירושו של האדמו"ר מחב"ד על הלכות בית הבחירה (הלכות בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים ובאורים, ברוקלין התשמ"ו, סימן יט) כיצד הוא מנסה להלביש את דברי הרמב"ם ופירוש רש"י כדי שלא יהיו חלוקים.

ובאשר לתמיהתך, מדוע זה הנחתי את דברי הרמב"ם ואני סובר כדעת רש"י ותוספות. ראשית משום שיותר נוח לנו לחיות עם סברת רש"י ולא נמתין זמן רב עד שייבנה, כי

לשלמה בזמנו לקח זמן רב לבנות בית קטן, וכן בבית שני; ואנו מצפים שייבנה במהרה, ואי אפשר שייבנה מהר ממש אלא על ידי שירד מוכן.

בנוסף לכך, כבודו הביא מדרשים נוספים שמסבירים כדעת רש"י, וכן עיין לאלשיך הקדוש שפירש לפי שיטת רש"י את הפסוק "מקדש אדני כוננו ידך" (שמות טו, יז), עיי"ש.

ובזוהר הקדוש כתוב בצורה מפורשת במספר מקומות:

בזוהר בראשית כח, א:

ובגין דא בטורא דא אתבני בי מקדשא על ידא דקודשא בריך הוא יהא קיימא לדרי דרין. ועליה אתמר (חגי ב, מ) 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון', דקדמאה אתבני על ידא דבר נש והאי על ידא דקודשא בריך הוא, ובגין דא (תהילים כז, א) 'אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו'.

[**תרגום הסולם:** על כן בהר הזה, שייבנה בו בית המקדש על ידי הקדוש ברוך הוא, יהיה קיים לדורי דורות, ועליו נאמר 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון', כי בית הראשון נבנה על ידי בן אדם, ובית זה האחרון נבנה על ידי הקדוש ברוך הוא, ועל כן 'אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו'].

יוצא אפוא, שלדעת הזוהר בניין שלישי, שייבנה על ידי הקדוש ברוך הוא, יהא קיים לדורי דורות.

וכן מובא בזוהר שמות, פרשת בשלח נט, א משמו של רבי שמעון בר יוחאי:

אמר ר' שמעון: תא חזי: בקדמיתא, כד אתבני בי מקדשא לתנא לא אתבני אלא בדינא ורוגזא, כמה דכתיב (ירמיהו לב, לא) 'כי על אפי ועל חמתי וגו'', בגין דבאתר דדינא שריא. לזמנא דאתי, זמין קודשא בריך הוא למבני ליה ולא תקנא ליה בדרגא אחרא עלאה דאקרי צדקה, דכתיב (ישעיהו נד, א) 'בצדקה תכונני', בגין כך אתקיים...

[**תרגום הסולם:** אמר רבי שמעון: בוא וראה: בתחילה, כשנבנה ביה המקדש למטה, לא נבנה אלא בדין ורוגז, כמו שכתוב 'כי על אפי ועל חמתי', משום שהוא במקום שהדין שורה. לעתיד לבוא, עתיד הקדוש ברוך הוא לבנות אותו, ולתקנו במדרגה אחרת עליונה, הנקראת צדקה, שכתוב 'בצדקה תכונני' משום זה יתקיים...].

הרי שלדעת רבי שמעון בר יוחאי לא ניחא ליה לקדוש ברוך הוא שייבנה בית המקדש השלישי אלא על ידו, ובחסד ובצדקה שעושה עמנו שלא יחרב לעולם.

וכן מובא בפרשת משפטים קח, א:

(תהלים נא, כ) 'היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלם' - מאי 'היטיבה'? אתחזי דהא טיבו אית בה, והשתא 'היטיבה' על ההוא טיבו? ודאי הכי הוא, דהא מן יומא דקודשא בריך הוא אשתדל בבנין בי מקדשא לעילא עד כען, ההוא הטבה דרצון לא שרייא על ההוא בנין, ועל דא לא אשתכלל. דהא בשעתא דרצון דלעילא יתער, ייטיב וידליק נהורין דההוא בנין, וההוא עבידתא, דאפילו מלאכין דלעילא לא ייכלון לאסתכלא כההוא בי מקדשא, ולא בההוא בנין. וכדן בי מקדשא, וכל עובדא אשתכלל.

'תבנה חומות ירושלם' - וכי מן יומא דאשתדל בבנין בי מקדשא עד כען לא בנה לון? אי חומות ירושלם עד כען לא בנה, בי מקדשא על אחת כמה וכמה? אלא קודשא בריך הוא, כל עובדוי לאו כעובדי דבני נשא. בני נשא כד בנו בי מקדשא לתתא. בקדמיתא עבדו שורי קרתא ולבסוף עבדו בי מקדשא: שורי קרתא בקדמיתא בגין לאגנא עלייהו. ולבתר בנינא דביתא. קודשא בריך הוא לאו הכי, אלא בני בי מקדשא בקדמיתא, ולבסוף, כד יחית ליה משמיא ויותיב ליה על אתריה, בדין יבנה חומות ירושלם דאנון שורין דקרתא. ועל דא אמר דוד עליו השלום: 'היטיבה ברצונך את ציון' - בקדמיתא, ולבתר 'תבנה חומות ירושלם'.

[תרגום הסולם: מהו 'היטיבה'? הלא נראה שיש בה טוב, ועתה למה צריך להתפלל 'היטיבה' על הטוב ההוא? ודאי כן הוא, כי מיום שהקב"ה השתדל בבנין בית המקדש למעלה עד עתה, לא שרתה ההטבה של הרצון על הבניין ההוא, ועל כן לא הושלם. כי בשעה שהרצון של מעלה יתעורר, ייטיב וידליק האורות של הבניין ההוא ומעשה ההוא, עד שאפילו המלאכים של מעלה לא יוכלו להסתכל בבית המקדש ההוא ולא בבניין ההוא. ואז יושלם בית המקדש וכל מלאכתו...]

'תבנה חומות ירושלם' - וכי מן היום שהשתדל בבנין בית המקדש ועד עתה לא בנה אותן? ואם חומות ירושלם לא בנה עד עתה, בית המקדש על אחת כמה וכמה? אלא הקב"ה, כל מעשיו אינם כמעשה בני אדם. בני אדם, כשבונים בית המקדש למטה, בתחילה עושים חומות העיר ולבסוף עושים את בית המקדש: חומות העיר בתחילה כדי להגן עליהם, ואחר כך בנין הבית. הקב"ה, אינו כן, אלא בונה בית המקדש בתחילה, ולבסוף, כאשר יורידו מן השמיים ויושיבו על מקומו, אז יבנה חומות ירושלם, שהן חומות העיר, ועל זה אמר דוד עליו השלום: 'היטיבה' ברצונך את ציון' - בתחילה, ואחר כך 'תבנה חומות ירושלם'.

וכן מובא בזוהר במדבר פרשת פנחס רכא, א:

דכד נפקו ישראל ממצרים בעא קודשא בריך הוא למעבר לון בארעא כמלאכין קדישין לעילא, ובעא למבני לון ביתא קדישא, ולנחתא ליה מגו שמי רקיעין, ולנטעא לון לישראל נציבא קדישא, כגוונא דדיוקנא דלעילא. הדא הוא דכתיב (שמות טו, יז) 'תבאמו ותטעמו בהר נחלתך'. באן אתר? ב'מכון לשבתך פעלת ה''. בההוא דפעלת אנת ה' ולא אחרא. 'מכון לשבתך פעלת ה' - דא בית ראשון. 'מקדש אדני כוננו ידיך' - דא בי שני. ותרואהו אומנותא דקודשא בריך הוא אינון.

ומדארגיזו קמיה במדברא מיתו, ואכנס לון קודשא בריך הוא לבנייהו בארעא (אליפו עובדיהון). וביתא אתבני על ידא דבר נש, ובגין כך לא אתקיים. ושלמה הוה ידע דבגין דהאי עוברא דבר נש לא יתקיים. ועל דא אמר (תהילים קכז, א) 'אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו', דהא לית ליה ביה קיומא. ביומיו דעזרא גרם חטאה. ואצטרכון אינון למבני, ולא הוה ביה קיומא. ועד כאן בניינא קדמאה דקודשא בריך הוא לא הוה בעלמא ולזמנא דאתי כתיב (שם קמו, ב) 'בונה ירושלם ה' - איהו ולא אחרא. ובניינא דא אן מחכאן, ולא בניינא דבר נש, דלית ביה קיומא כלל.

בית ראשון ובית שני יחית לון קודשא בריך הוא כחדא מלעילא, בית ראשון באיתכסיא ובית שני באתגליא. ההוא בית להוי באתגליא, דאתקרי בית שני. דיתחזי לכל עלמא אומנותא דקודשא בריך הואי חדוה שלים, ורעותא דלבא בכל קיומא. ההוא בית ראשון באתכסיא, אסתלק לעילא על גבוי דההוא דאתגליה. וכל עלמא יחמון ענני יקר דסחרן על גבי דההוא דאתגלייא. ובגו דאינון עננין הוי בית ראשון בעובדא טמירא דסליק עד רום יקר שמייא. ובניינא דא אן מחכאן.

ועד כען לא הוה בעלמא, דאפילו קרתא דירושלם לא ליהוי אומנותא דבר נש, דהא כתיב (זכריה ב, ט) 'זאני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב' וגו'. אי לקרתא כתיב הכי, כל שכן ביתא דאיהו דירא דיליה. ועובדא דא הוי אתחזי למהוי ברישא. כד נפקו ישראל ממצרים, ואסתלק עד לסוף יומין בפורקנא בתראה.

[תרגום הסולם: שכשיצאו ישראל ממצרים רצה הקב"ה לעשותם כמלאכים הקדושים מלמעלה. ורצה לבנות להם בית קדוש, ולהורידו משמי השמיים. ולנטוע את ישראל נטע קדוש. בעין הצורה שלמעלה. זהו שכתוב 'תבאמו ותטעמו בהר נחלתך'. באיזה מקום? ב'מכון לשבתך פעלת ה', באותו מקום שפעלת אותו אתה ה' ולא אחר. 'מכון לשבתך פעלת ה' - זה בית ראשון. 'מקדש אדני כוננו ידיך' - זה בית שני. ושניהם מעשה הקב"ה הם.

ומשהכעיסו לפניו במדבר מתו, והכניס הקב"ה את בניהם בארץ. והבית נבנה על ידי אדם, ועל כן לא התקיים. ושלמה היה יודע שמשום שהוא מעשה אדם לא

יתקיים, ועל זה אמר 'אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו', שהרי אין לו קיום. בימיו של עזרא גרם החטא, והצטרפו הם לבנות. ולא היה בו קיום. ועד עתה לא היה בעולם הבניין הראשון של הקב"ה. ולעתיד לבוא כתוב 'בונה ירושלים ה' - הוא ולא אחר. ולבנין זה אנו מחכים, ולא לבנין של בן אדם, שאין בו קיום כלל.

בית ראשון ובית שני, יורידם הקב"ה כאחד מן השמים, בית ראשון במכוסה, ובית שני בגלוי. הבית ההוא - שנקרא בית שני - יהיה בגלוי, כדי שתיראה לכל העולם אומנותו של הקב"ה. ואז תהיה שמחה שלמה. ורצון הלב בכל קיומו. הבית הראשון ההוא במכוסה. עולה למעלה על גביו של ההוא שנתגלה. וכל העולם יראו ענני כבוד המקיפים על גבי ההוא שנתגלה, ובתוך העננים האלו יהיה בית הראשון בפעולה נסתרה. העולה עד רום יקר השמים, ולבנין זה אנו מחכים.

ועד עתה לא היה דבר זה בעולם. שאפילו העיר ירושלים לא תהיה אומנתו של בן אדם, כי כתוב 'ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב' וגו'. אם לעיר כתוב כך, כל שכן הבית, שהוא משכן שלו. ופעולה זו הייתה צריכה להיות בתחילה, כשיצאו ישראל ממצרים, ונתעכבה עד לאחרית הימים, בגאולה האחרונה].

עד כאן לשון הזוהר הקדוש. ואם כך מובא מפורשות בזוהר הקדוש, במספר מקומות, הרי שמזה למדו רש"י ותוספות לפרש את הפסוקים כמובא במדרש.

ויהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו במהרה בימינו אמן!

מרדכי אליהו

הראשון לציון

הרב הראשי לישראל לשעבר

